

DEVOTIE TOT SINT-FIACRE IN DE ABDIJ GROENENBRIEL TE GENT

Sint Fiacre wordt “van Brie” genoemd omdat deze Ierse monnik uit de zevende eeuw, de zg. “eeuw der heiligen”, op deze plaats in Frankrijk gestorven is. Hij was echter zijn leven lang kluizenaar bij Meaux waar ook zijn voornaamste relieken bewaard worden. Hij wordt meestal afgebeeld met als attribuut een spade in de hand of met een mand met groenten en fruit. Hij is dan ook de patroon van de bloemisten en tuinbouwers. Wanneer hij soms ook wordt afgebeeld met een ontbloot been (zoals St.-Rochus) is dat omdat hij eveneens wordt aangeroepen tegen huidziekten, aambeien en onvruchtbaarheid. Tegen kinderziekten echter blijkt hij alleen te Gent vereerd te zijn geweest. En dat is op zichzelf reeds een merkwaardig en vermeldenswaardig iets ¹.

In 1660 spande Anna Maria Van Hamme, de abdis van het Gentse contemplatief klooster van victorinen of augustinessen, toegewijd aan St.-Margriete en “gheseyt Groenenbriel” ², een proces in tegen Elizabeth de Mey, de echtgenote van Pauwel van Driessche, knaap of huisknecht van de nering van de kleermakers, en tegen de deken en de gezworenen van die nering ³. De genoemde Elizabeth sprak op straat de bedevaarders aan die op weg waren naar de kerk van de abdij om zich daar te laten zegenen met de er bewaarde relikwieën van de kerkleraar Sint-Fiacre (feestdag 30 aug.).

De vrouw probeerde hen wijs te maken dat de relikwieën van de heilige zich niet meer in de abdijskerk bevonden, maar overgebracht waren naar hun nabijgelegen kapel van de kleermakers, toegewijd aan Sint-Maurus of Sint-Moor. Deze behoorde toe aan de nering van de kleermakers. Bejaarde leden van deze nering hielden zich eveneens op in de buurt van het klooster van de augustijnen en probeerden eveneens de voorbijkomende pelgrims naar hun kapel af te leiden.

De abdij van Groenenbriel was gelegen bij de noordmuur van de stad. Komende van uit het centrum gingen de bedevaarders langs de huidige St.-Margrietstraat

voorbij het Augustijnerklooster naar de Groenenbriel. Minder dan halfweg passeerden ze links van de straat de weinig indrukwekkende kapel van de kleermakers.

Het spreekt vanzelf dat de nering van de kleermakers aldus hoopte inkomsten naar zich toe te halen die anders aan de zusters van de Groenenbriel zouden toekomen. Ze deden personen die zich lieten ompraten en hun kapel bezochten acht of negen stuivers betalen.

Eerst schreef moeder Maria verscheidene keren daarover naar het vicariaat van het bisdom (de bisschopszetel was vacant) waarvan een van de vijf leden toevallig ook een van de twee biechtvaders was van de zusters van het klooster. Een bezoek ter plaatse wees uit dat de kapel van de kleermakers inderdaad geen relieken van St.-Fiacre bezat. Het vicariaat vroeg dan ook aan de kleermakers op te houden met het zegenen van misleide bedevaartgangers met gewijd water.

Het was echter tevergeefs, en ook een tweede visitatie en verbod mislukten. Zelfs de benoeming van een nieuwe bisschop, Karel vanden Bossche, joeg de kleermakers niet genoeg schrik aan.

Uiteindelijk echter trokken de kleermakers aan het kortste eind. De Groenenbriel was de plaats waar men St.-Fiacre moest gaan dienen en nergens anders ⁴.

Voorals moeders kwamen op bedevaart, zoals b.v. Joesijne uit Deinze. Die was “met haer sieck kindt” tot Sint-Fiacre gekomen om het te laten zegenen in de hoop het te genezen, daartoe ook “ghebruijckende het waeter dat met syne h. Reliquien ghewyt wordt”. Wat men met dit water dan wel moest aanvangen, het kind ermee zegenen of het erin wassen bij voorbeeld, wordt niet gezegd : de bedevaarders zullen het voorzeker wel geweten hebben. Een mogelijk, heel ander antwoord wordt hierna gesuggereerd.

De pelgrims kwamen van ver buiten Gent. In de hierboven vermelde klacht van de abdis worden meer dan een dozijn gemeenten genoemd, o.m. Lokeren, Deinze, Aalst, Balegem, Eeklo en St.-Jan-in-Eremo, naast natuurlijk gemeenten dichterbij Gent als Nevele, Drongen, Kalken, Sleidinge, enz.

Als we de abdis mogen geloven – en ik zie geen reden waarom we dat niet zouden doen – was de abdij Groenenbriel in de zeventiende eeuw – vooral na 1648 – een belangrijk oord van pelgrimatie en ook de problemen met de ijverzuchtige kleermakers wijzen duidelijk in dezelfde richting.

Volgens priester Celis ⁵ werd H. Fiacre enkele eeuwen later en nog in het begin van de negentiende eeuw te Gent alleen nog vereerd in de St.-Martinuskerk te Ekkerghem. Men aanriep hem er als patroon tegen de toen veel voorkomende kwijnende ziekte van de kinderen, rachitis of “den ouden man”. Men liet er een hemdje en een mutsje zegenen. Die kledingstukken legde men op een wateroppervlak : zonken ze, dan zou het kind sterven binnen de negen dagen. Was het water dat de pelgrims in de kerk van Groenenbriel meekregen ook voor een

prognose van levensvatbaarheid voor de zieke kinderen bedoeld, zoals dat in de Ekkergem-kerk het geval was ? Het lijkt goed mogelijk maar zeker is het natuurlijk niet. In alle geval zal men in de Groenenbriel aan de zegening van het zieke kind met het water dat door de relieken van de heilige belijder St.-Fiacre bijzondere kracht had gekregen, een groot helend vermogen hebben toegekend, ongeacht van de wijze waarop dit water geacht werd zijn kracht op het kind over te brengen.

W. L. BRAEKMAN

NOTEN

¹ Een anonieme propagandabrochure moest de devotie nog verder aanzwengelen: *Het wonderlyck ende miraculeus leven vanden glorieusen belyder den H. Fiacrus* (Gent, 1661).

² V. Van der Haeghen, *Het Klooster ten Walle en de abdij van den Groenen Briel* (Gent, 1888) en Craig Harline, *The Burdens of Sister Margaret: Inside a seventeenth-century Convent* (New Haven, 2001) met verdere bibliografie.

³ RA Gent, *Bisdom*, nr. B 4629/1, 2 en 3 en Bisschoppelijk Archief, *Acta Episcopatus*.

⁴ Voor een uitvoerige en uitstekende studie over dit merkwaardig geval raadplege men Craig Harline, *De wonderen van Jezus-Eik. Mirakelverhalen uit de zeventiende eeuw* (Amsterdam, 2003), p. 79-103.

⁵ G. Celis, *Volkskundige Kalender van het Vlaamse Land* (Gent, 1923), p. 254. A. Ver Elst, *Folkloristische Tijdspiegel voor België* (Brussel, 1969) vermeldt als plaats van verering in het Vlaamse landsdeel alleen nog de St.-Martinuskerk in Kortrijk (p. 239).
